

Nr 91

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till stöd åt allmänna samlingslokaler m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln, punkterna 95—97, samt å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder, bilaga 27, punkten 7, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1960/61 beräkna följande anslag, nämligen till Statens nämnd för samlingslokaler ett förslagsanslag av 54 600 kronor, till Bidrag till vissa riksorganisationer för samlingslokaler ett anslag av 30 000 kronor, till Bidrag till anskaffning av inventarier för allmänna samlingslokaler m. m. ett reservationsanslag av 400 000 kronor samt till Lånefonden för allmänna samlingslokaler ett investeringsanslag av 9 000 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 112, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 mars 1960, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade ändringar i grunderna för statens stöd åt allmänna samlingslokaler, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1960, dels ock för budgetåret 1960/61 anvisa å driftbudgeten under femte huvudtiteln till Statens nämnd för samlingslokaler ett förslagsanslag av 81 000 kronor, till Bidrag till vissa riksorganisationer för samlingslokaler ett anslag av 30 000 kronor och till Rekonstruktionsbidrag till allmänna samlingslokaler ett reservationsanslag av 300 000 kronor samt å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till Lånefonden för allmänna samlingslokaler ett investeringsanslag av 9 000 000 kronor.

Propositionen

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande har departementschefen den 6 februari 1959 tillkallat tre utredningsmän med uppdrag att verkställa utredning rörande de driftekonomiska betingelserna för statsbelånade allmänna samlingslokaler samt därmed sammanhängande spörsmål. Utredningsmännen, vilka antagit benämningen 1959 års samlingslokalsutredning, har i januari 1960 avgivit sitt betänkande (stencilerat). Betänkandet har varit föremål för remissbehandling.

I statsrådsprotokollet lämnas (s. 4—24) en redogörelse för gällande be-
Bihang till riksdagens protokoll 1960. 6 saml. Nr 91

stämmelser m. m. samt för samlingslokalsutredningens betänkande och däröver avgivna yttranden. Till denna redogörelse får utskottet hänvisa.

1958 års besparingsutredning har i sitt i augusti 1959 avlämnade betänkande bl. a. berört frågan om det fortsatta statliga stödet till allmänna samlingslokaler. Utredningen framhåller, att detta stöd i huvudsak består av lån till uppförande eller anskaffande av lokaler. Inventariebidraget — vilket avser dels allmänna samlingslokaler dels ock ungdomslokaler som ej hänföres till allmänna samlingslokaler — torde däremot vara av relativt underordnad betydelse när det gäller de allmänna samlingslokalerna och även beträffande de särskilda ungdomslokalerna synes detsamma vara av begränsad betydelse. Enligt utredningen bör statens stöd till samlingslokaler därför helt koncentreras till lokalanskaffningen och inventariebidraget slopas fr. o. m. den 1 juli 1960.

Departementschefen anför, att staten sedan 1942 har stött tillkomsten av allmänna samlingslokaler genom kapitalsubventioner och lån på förmånliga villkor. Stödverksamheten har haft en betydande omfattning. Närmare 700 samlingslokaler på landsbygden och i tätorterna har uppförts eller byggts om med statligt stöd. Den statliga lån- och bidragsgivningen har varit av stor betydelse när det gällt att tillgodose främst föreningslivets behov av utrymmen för möten, studieverksamhet och förströelse.

På senare tid har samlingslokalernas huvudmän — i de flesta fall folketshusföreningar, nykterhetsorganisationer och bygdegårdsföreningar — ej sällan mött ökade svårigheter att med inkomsterna av den verksamhet, som bedrivs i lokalerna, finansiera de med lokaldriften förenade kapital- och förvaltningskostnaderna. I ett antal fall har dessa svårigheter lett till dröjsmål med erläggande av annuiteter på statslånen. En del av betalningsförsummelseerna kan möjligen i sinom tid komma att leda till vissa förluster på långivningen, men hittills har staten ej behövt bära någon slutgiltig förlust. Dessa förhållanden motiverade den utredning som nu färdigställts.

Samlingslokalsutredningen har i sitt betänkande sökt belysa de förhållanden, som ligger till grund för de ökade driftekonomiska svårigheterna. Utredningen har härvid pekat på, att utnyttjandet av lokalerna och därmed deras ekonomiska underlag ibland minskat på grund av befolkningsomflyttningar eller till följd av att föreningsverksamheten på orten mattats. Vidare har den av motorismens framväxt möjliggjorda ökade konkurrensen mellan närbelägna samlingslokaler framhållits. Utredningen har också hänvisat till otillfredsställande planering av vissa lokaler, felaktig lokalisering eller överdimensionering i förhållande till befolkningsunderlaget. I fråga om framtidsutsikterna för driften av samlingslokaler har utredningen bl. a. nämnt den inverkan befolkningens fritidsvanor kan komma att röna av televisionens och bilismens fortsatta utveckling.

Det är tydligt, att driften av allmänna samlingslokaler ofta är ett från ekonomisk synpunkt vanskligt företag. Detta har också beaktats vid utformningen av det statliga stödet, som ges i form av både kapitalsubventioner och räntebärande lån. Ovedersägligen är tillgången på samlingslokaler av god standard ett livsvillkor för en aktiv föreningsverksamhet. Den samhällseliga betydelsen av denna verksamhet särskilt som ett sammanhållande och fostrande medel i ungdomsarbetet kan inte skattas nog högt. Såsom utredningen anført är behovet av goda samlingslokaler långt ifrån fyllt. Det statliga stödet synes i sina huvuddrag väl ägnat att främja en fortsatt tillkomst av goda allmänna samlingslokaler. Liksom hittills bör stödet utgå i form av räntebärande lån i förening med kapitalsubventioner.

De av utredningen redovisade förhållandena ger emellertid anledning att vid den fortsatta stödgivningen ägna stor uppmärksamhet åt samlingslokalerens driftekonomiska betingelser i de särskilda fallen. Samlingslokalernas storlek och lokalisering i bebyggelsen måste därför prövas med största noggrannhet. Vidare måste möjligheterna att i samma lokaler inrymma olika verksamheter, såsom exempelvis föreningsarbete och skolundervisning, undersökas ingående. Det är av stort ekonomiskt intresse, att sådana möjligheter tillvaratas.

I syfte att skapa gynnsamma betingelser för ett samordnat tillgodoseende av lokalförsörjningen för föreningsverksamhet och för skolans behov har samlingslokalsutredningen lagt fram förslag till vissa jämkningar av gällande bestämmelser om samlingslokalslån. Förslaget tar sikte på de fall då förening är huvudman för en gemensamhetsanläggning, avsedd att betjäna både skola och föreningsliv. Det innebär dels att om utrymmen, som erfordras för skolbruk men ej som samlingslokaler, i mindre omfattning ingår i en föreningsägd anläggning, även dessa utrymmen får inräknas vid bestämmande av låneunderlaget, dels att för den lokaldel, som erfordras för skoländamål, skall kunna utgå räntefri stående del av samlingslokalslånet till samma belopp som kommunen kunnat erhålla för motsvarande lokal i form av skolbyggnadsbidrag. Ändamålet med förslaget är att föreningarna med avseende på det statliga stödet skall bli jämställda med kommunerna såsom huvudmän för gemensamhetsanläggningar. Förslaget har i huvudsak godtagits vid remissbehandlingen och bör genomföras, då det synes ägnat att stimulera till vidgat sambruk av lokaler. Departementschefen förordar alltså, att lånebestämmelserna ändras i enlighet med utredningens förslag. Detta innebär, att räntefri stående del av samlingslokalslån i nämnda fall skall kunna uppgå till högst 80 procent av låneunderlaget mot högst 40 procent (i fråga om ungdomslokaler högst 50 procent) vid tillämpning av de för samlingslokaler i allmänhet gällande reglerna.

I anledning av vad skolöverstyrelsen anført i yttrande över betänkandet i denna del framhålls, att avvikelser från huvudreglerna i fråga om subven-

konnsprocenten endast bör äga rum, när detta är till fördel för huvudmannen. Något annat torde ej heller ha åsyftats av utredningen. Såsom skolöverstyrelsen anfört bör nämnden för samlingslokaler i ärenden avseende gemensamhetsanläggningar samråda med överstyrelsen redan i samband med förhandsgranskningen av lokalplanerna.

För att säkerställa en allsidig och kompetent prövning av planerna för samlingslokaler har utredningen föreslagit, att nämnden för samlingslokaler skall beredas möjlighet att när den finner erforderligt remittera ärende om förhandsgranskning till länsbostadsnämnden i vederbörande län. Tanken har vunnit stöd i flertalet remissyttranden, men vissa erinringar har framförts. För egen del finner departementschefen, att utredningen i och för sig har anfört goda skäl för den föreslagna ordningen. Såsom länsstyrelsen i Stockholms län anfört bör dock pågående utredning angående den bostadspolitiska organisationens utformning slutföras, innan man tar någon ställning till frågan om nya uppgifter för länsbostadsnämnderna. Spörsmålet om att engagera dem i låneverksamheten för samlingslokaler bör lämpligen prövas närmare av utredningen om den bostadspolitiska organisationen.

Om departementschefen sålunda inte f. n. är beredd att föreslå att länsbostadsnämnderna anlitas vid prövningen av lokalplanerna understryker han likväl angelägenheten av att den utveckling av prövningsförfarandet, som ägt rum under senare tid, fortsätter. Till de av utredningen uppdragna riktlinjerna härför, vilka lämnats utan erinran vid remissbehandlingen, ansluter sig departementschefen. Målet för prövningen bör vara att endast godkänna planer på sådana lokaler, för vilka det vid en realistisk bedömning anses finnas förutsättningar att på längre sikt finansiera driften. Därvid bör också beaktas att tillkomsten av en ny lokal kan komma att medföra ekonomiska svårigheter för redan befintliga lokaler i det aktuella området. Det kan sålunda finnas anledning att i ett sammanhang pröva förutsättningarna för att utan förluster driva både den nya lokalen och de lokaler som finns förut.

Enligt utredningens mening bör kommunerna åtaga sig ett ökat ansvar för tillkomsten och driften av allmänna samlingslokaler. Detta anses motiverat mot bakgrunden av de ökade finansieringssvårigheterna och det därav betingade behovet av en mera aktiv kommunal medverkan vid samordningen av lokalernas planering och utnyttjande. Två av utredningsmännen har beträffande län för anordnande av samlingslokaler föreslagit, att kommunal borgen för lånets amorteringsdel skall utgöra lånevillkor utom i fall då Kungl. Maj:t medger undantag av särskilda skäl. Den tredje utredningsmannen har motsatt sig förslaget om kommunal borgen som lånevillkor. Även vid remissbehandlingen har uppfattningarna i denna fråga gått isär. Starka invändningar mot kravet på kommunal borgen har rests framför allt från kommunförbundens sida samt från riksorganisationerna för allmänna samlingslokaler.

Det är angeläget att en aktiv medverkan från kommunernas sida vinnes i det planerande och samordnande arbete, som måste föregå tillkomsten av allmänna samlingslokaler på en ort. Då kommunerna får anses ha ett ansvar för att kommunmedlemmarna har tillgång till samlingslokaler i tillräcklig omfattning, bör man även kunna påräkna ekonomiskt stöd i rimlig omfattning från kommunernas sida såväl för anordnandet av föreningsägda lokaler som för att säkerställa dessa lokalers drift. Såsom utredningen påvisat har kommunerna också på senare år visat en allt större benägenhet att ge ekonomiskt stöd åt samlingslokalernas huvudmän. Allt talar för att kommunerna även i fortsättningen frivilligt kommer att ta på sig ett betydande ansvar för att behovet av allmänna samlingslokaler blir tillgodosett på ett ändamålsenligt sätt och att lokalernas fortbestånd blir ekonomiskt tryggt. Under sådana förhållanden anser departementschefen, att erfarenheterna av den skärpta behandlingen av låneärendena bör avvaktas innan man genom tvingande bestämmelser utvidgar eller preciserar kommunernas ansvar i dessa hänseenden.

Omfattningen av det kommunala stödet, där ett sådant bedömes som erforderligt, liksom stödets närmare utformning bör bestämmas från fall till fall. I fråga om stödets form kan olika alternativ tänkas. Sålunda kan direkta penningbidrag i form av såväl kapitalsubventioner som driftbidrag från kommunen komma i fråga. Andra tänkbara former är att kommunen lämnar lån eller åtar sig garanti för fullgörandet under viss tid av lokalhuvudmannens betalningsförpliktelser på grund av statslånet. I vissa fall, t. ex. när nämnden för samlingslokaler hyser tvekan angående möjligheterna att på längre sikt finansiera driften av en planerad samlingslokal men vederbörande kommun är angelägen om att samlingslokalen skall komma till stånd, bör ett borgensåtagande från kommunens sida för hela statslånet eller en del av detta kunna komma i fråga såsom extra säkerhet för statens engagemang. I övrigt bör, såsom framgår av vad förut anförts, något lån ej beviljas, om inte finansieringsförutsättningarna kan bedömas som någorlunda gynnsamma.

Utredningen har vidare föreslagit, att de nuvarande lånen för avhjälpande av ekonomiskt trångmål skall kompletteras med särskilt saneringsstöd i form av statliga engångsbidrag åt statsbelånade företag. Bidragens syfte skall vara att möjliggöra en rekonstruktion av sådana lokalföretag, som saknar förutsättningar att finansiera lokaldriften med sina ordinarie intäkter men vilkas bibehållande är av betydelse för bygden. Bidrag skall enligt utredningens förslag kunna lämnas med ett belopp, som motsvarar högst hälften av statslånets amorteringsdel, samt endast beviljas under förutsättning att vederbörande kommun är beredd att göra en väsentlig insats vid rekonstruktionen och tecknar borgen för statslånets amorteringsdel.

I likhet med utredningen anser departementschefen det nödvändigt att

man noggrant prövar möjligheterna att åstadkomma en hållbar rekonstruktion av lokalföretag, som råkat i betalningssvårigheter. Med hänsyn till betydelsen av att samlingslokalerna alltjämt kan hållas tillgängliga för sitt ändamål samt till statens ekonomiska intresse av en rekonstruktion av företaget är det enligt departementschefens mening motiverat, att man försöksvis skapar en möjlighet att bevilja statliga bidrag som saneringsstöd.

Beträffande utformningen av dessa rekonstruktionsbidrag föreslås viss avvikelse från utredningens förslag. Detta innebär nämligen, att maximibidraget blir förhållandevis mindre ju mindre amorteringsdelen av lånet är. Emellertid är lånets subventionsdel störst och alltså amorteringsdelen relativt liten just i de fall då finansieringsbetingelserna från början bedömts såsom mindre gynnsamma. Möjligheterna att lämna rekonstruktionsbidrag skulle med andra ord beskåras på ett betänkligt sätt i de fall då behovet kan antagas vara mest framträdande. I nära anslutning till utredningens syfte föreslås, att rekonstruktionsbidraget får bestämmas till högst 15 procent av det låneunderlag, som kan beräknas för lokalen vid tidpunkten för bidragets beviljande. Det framhålles, att det angivna procenttalet är avsett att vara ett bidragsmaximum; det bör alltså ej uppfattas som det normala. Beräkningen av rekonstruktionsbidragens belopp bör vara restriktiv, dock utan att bidragens syfte att möjliggöra en på längre sikt hållbar ekonomisk förnyelse av lokalföretaget förfelas. Bidragsärendena bör beredas av nämnden för samlingslokaler och avgöras av Kungl. Maj:t.

Utredningens ståndpunkt att rekonstruktionsbidrag endast bör lämnas, om kommunen gör en väsentlig insats i sammanhanget, finner departementschefen riktig. Liksom i fråga om den kommunala insatsen i samband med långivningen torde det dock ej vara nödvändigt att fixera formerna för och omfattningen av denna kommunala prestation. För att saneringslån skall beviljas förutsättes att kommunen lämnar huvudmannen ekonomiskt stöd motsvarande minst 25 procent av saneringslånets subventionsdel. I samband med statligt rekonstruktionsbidrag bör det kommunala stödet i regel ha betydligt större omfattning. Formen för kommunens insats bör, liksom när det gäller långivningen, bestämmas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Frågan om anslag för rekonstruktionsbidragen beröres i det följande.

I syfte att effektivisera bevakningen av statens fordringar i anledning av utlämnade lån har utredningen lagt fram förslag till riktlinjer för handlandet vid betalningsförsummelser. Utredningen har härvid understrukit behovet av snabbare ingripanden från statens sida för att klarlägga skälen till att en låntagare försummat sina betalningsförpliktelser och söka praktiska utvägar ur situationen. Utredningen har vidare föreslagit, att länsbostadsnämnderna skall företräda staten i ärenden angående betalningsförsum-

meler. I samband därmed föreslår utredningen också, att nämnderna skall överta länsstyrelsernas nuvarande befattning med låneförvaltningen.

Det är av vikt, att staten sörjer för en effektiv bevakning av sina utestående fordringar. Inträffar betalningsförsummelse, bör anledningen härtill skyndsamt undersökas och förutsättningarna för återställande av lokalhuvudmannens betalningsförmåga allsidigt prövas. Om betalningssvårigheterna är av permanent beskaffenhet, kan såsom utredningen framhållit olika utvägar tänkas för att bringa lokalföretaget på fötter. I första hand bör man pröva möjligheterna att genom en breddning av underlaget för lokalens utnyttjande öka huvudmannens intäkter. Kan svårigheterna avhjälpas genom avlösning av krediter med hög räntesats eller erfordras eljest ett kapitaltillskott bör man undersöka om högre statslån kan komma i fråga enligt gällande bestämmelser. Först om så ej visar sig vara fallet bör möjligheten till förnyelse av lokalföretaget med stöd av rekonstruktionsbidrag övervägas. Sedan undersökningen slutförts bör nämnden för samlingslokaler utan dröjsmål fatta beslut i frågan om lånets uppsägning.

Såsom tidigare anförts bör länsbostadsnämnderna inte i nuvarande läge åläggas några uppgifter i samband med långivningen för samlingslokaler. Utredningen i ärenden, som gäller betalningsförsummelse, bör därför ankomma på nämnden för samlingslokaler, som för ändamålet torde få anlita länsstyrelserna, vederbörande riksorganisation för samlingslokaler samt kommunala myndigheter. Spörsmålet om eventuellt framtida anlåtande av länsbostadsnämnderna för ifrågavarande uppgifter samt för låneförvaltningen torde få prövas av utredningen om den bostadspolitiska organisationen.

1958 års besparingsutredning har, såsom framgått av den föregående redogörelsen, föreslagit att bidragen till inventarieanskaffning skall slopas och anslag för ändamålet följaktligen inte längre anvisas. Besparingsutredningen har därvid anfört, att inventariebidraget är av underordnad betydelse, när det gäller allmänna samlingslokaler, och att dess betydelse torde vara begränsad också i fråga om ungdomslokaler.

Inventariebidragen torde ha sin främsta betydelse när det gäller att förnya inventariebeståndet i äldre samlingslokaler, som varit dåligt utrustade med avseende på möbler, köksutrustning m. m., samt för att göra olika slags ungdomslokaler bättre lämpade för sitt ändamål. Däremot har de sannolikt varit av underordnad betydelse för de nya samlingslokalernas del. De nuvarande lånebestämmelserna är nämligen så utformade, att ett tillräckligt ekonomiskt stöd för tillkomsten av nya lokaler kan erhållas även utan att särskilt bidrag utgår för inventarieanskaffningen. Departementschefen ansluter sig därför till besparingsutredningens förslag att inventariebidragen avskaffas såvitt angår nya samlingslokaler. I äldre samlingslokaler

har genom den bidragsgivning som ägt rum sedan bidragen kom till inventariebeståndet undergått en förnyelse i ett relativt stort antal fall. Departementschefen anser därför, att bidragsgivningen också beträffande dessa lokaler kan undvaras. Däremot torde skäl föreligga att bibehålla viss bidragsgivning för ungdomslokaler. Denna bidragsgivning bör emellertid överföras på allmänna arvsfonden, varifrån avsevärda bidrag redan lämnas till ungdomslokaler. Inventariebidragen bör alltså slopas som särskild bidragsform.

Några ändringar beträffande beslutanderätten i låneärenden eller i fråga om samlingslokalsnämndens ställning har ej föreslagits av samlingslokalsutredningen. Departementschefen finner inte heller anledning att nu föreslå några ändringar i dessa hänseenden. Däremot anser han i likhet med utredningen, att en förstärkning av nämndens kansli är nödvändig, om man skall kunna åstadkomma en önskvärd utbyggnad av låneprövningen och en effektivare bevakning och utredning vid fall av betalningsförsummelse. Såsom utredningen anfört är det framför allt angeläget att de driftekonomiska frågorna ägnas större uppmärksamhet än hittills. En fortlöpande bearbetning av ekonomiska redogörelser från lokalhuvudmännen torde vara nödvändig, om man skall få mera realistiska utgångspunkter för att i samband med granskningen av lokalplaner och prövningen av låneansökningar bedöma finansieringsförutsättningarna för olika slags lokaler på skilda orter. Denna uppgift innebär en betydande merbelastning för nämnden.

Nämnden har i yttrande över samlingslokalsutredningens belänkande beräknat medelsbehovet för förstärkning av personalresurserna till dels 8 000 kronor för ekonomisk expertis, dels ock ett belopp motsvarande fem månadsarvoden för en extra föredragande jämte halv avlöning till ett biträde för skriv- och kontorsgöromål eller tillhopa ca 6 500 kronor. Nämnden har dessutom föreslagit vissa arvodes- och lönereglningar.

Under något år framöver torde det föreligga behov för nämnden att anlita ekonomisk expertis m. m. för att organisera en systematisk bearbetning av lokalhuvudmännens ekonomiska redogörelser i syfte att därigenom få fram ett verklighetsbetonat underlag för den driftekonomiska bedömningen av lokalprojekten. Departementschefen beräknar medel härför i enlighet med nämndens förslag. Såsom nämnden föreslagit bör en tjänst som kontorist i Ae 9 bytas ut mot en befattning som kansliskrivare i Ae 10. Härför och för ökat anlåtande av personal för ärendenas beredning och föredragning ävensom för ytterligare arbetskraft för biträdesgöromålen beräknas 12 000 kronor. Medel för arvodesreglering bör ej beräknas. För kostnadsökningar av automatisk natur bör anslaget höjas med 1 600 kronor. För tryckning av en för lokalbyggena avsedd handledning beräknas i enlighet med nämndens förslag 5 000 kronor. Inkomstposten bör såsom nämnden föreslagit höjas med 3 000 kronor. Härutöver bör omkostnadsmedlen i nära anslutning till

nämndens förslag höjas med 4 400 kronor för reseersättningar och expenser.

Anslaget till Statens nämnd för samlingslokaler är för innevarande budgetår uppfört med 53 000 kronor. Vad i det föregående förordats föranleder en uppräknig av anslaget med 28 000 kronor. Anslaget, som preliminärt beräknats till 54 600 kronor, föreslås alltså definitivt uppfört med (53 000 + 28 000) 81 000 kronor.

Anslaget till Bidrag till vissa riksorganisationer för samlingslokaler har preliminärt uppförts med 30 000 kronor och bör slutligt upptagas med samma belopp.

I det föregående har föreslagits, att inventariebidragen skall upphöra som särskild bidragsform. Något anslag till sådana bidrag bör följaktligen inte anvisas.

De i det föregående förordade rekonstruktionsbidragen bör utgå från ett särskilt anslag, vilket bör anvisas såsom reservationsanslag. Anslaget bör benämnas Rekonstruktionsbidrag till allmänna samlingslokaler. För nästa budgetår bör anslaget uppföras med 300 000 kronor.

Investeringsanslaget till Lånefonden för allmänna samlingslokaler har preliminärt beräknats till 9 000 000 kronor. Det föreslås, att anslaget definitivt uppföres med detta belopp.

Motioner

I de likalydande motionerna *I: 604* (av herr Wårnberg m. fl.) och *II: 751* (av herr Larsson i Luttra m. fl.) hemstålles att riksdagen måtte besluta anvisa ett anslag om 400 000 kronor avseende bidrag till anskaffning av inventarier för allmänna samlingslokaler i enlighet med kungörelse nr 368 av den 24 maj 1957.

I de likalydande motionerna *I: 619* (av herr Sveningsson) och *II: 772* (av fröken Karlsson och herr Edlund) hemstålles att riksdagen måtte besluta,

1) att statslån för anordnande av allmänna samlingslokaler m. m. som beviljats fr. o. m. den 1 juli 1960 skall vara amorteringspliktigt och förräntas efter en räntesats av 5 procent;

2) att avslå Kungl. Maj:ts förslag att till Rekonstruktionsbidrag till allmänna samlingslokaler anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor.

Vidare har i motionen *II: 436* (av herrar Gustafsson i Skellefteå och Wedén), såvitt nu är i fråga, hemställt att riksdagen måtte *dels* besluta att statens bidrag till anskaffning av inventarier till allmänna samlingslokaler skall upphöra att utgå fr. o. m. den 1 juli 1960, *dels ock* avslå i statsverkspropositionen framställt förslag om anslag till Bidrag till anskaffning av inventarier för allmänna samlingslokaler m. m.

Beträffande motiveringen för yrkandena hänvisas till motionerna *I: 604*, *II: 772* och *II: 436*.

Utskottet

I propositionen har föreslagits riktlinjer för prövningen av ansökningar om lån för anordnande av allmänna samlingslokaler. Dessa riktlinjer innebär i huvudsak, att lokalföretagens driftekonomiska förutsättningar skall ägnas skärpt uppmärksamhet vid låneprövningen. Vidare har förutsatts att bevakningen av statens fordringar på grund av utlämnade samlingslokalslån skall effektiviseras.

Mot bakgrunden av de svårigheter som har gjort sig gällande för vissa lokalföretag att finansiera med lokaldriften förenade kapital- och förvaltningskostnader anser utskottet det angeläget att beviljandet av lån för samlingslokaler föregås av en noggrann och på realistiska förutsättningar grundad prövning av det planerade företagens möjligheter att täcka sina driftkostnader. Vad departementschefen anfört beträffande åtgärder i detta syfte kan utskottet ansluta sig till. Utskottet biträder också departementschefens uttalanden om en effektivare bevakning av statens utestående fordringar.

Propositionen innehåller vidare förslag till viss jämkning av bestämmelserna om samlingslokalslån i de fall då lån beviljas för föreningsägda lokal- anläggningar, avsedda för sambruk av skola och föreningsliv. Förslaget innebär väsentligen, att den statliga kapitalsubventionen för sådan lokalanläggning, till den del anläggningen är avsedd att betjäna skolan, skall kunna utgå efter grunder motsvarande dem som gäller för skolbyggnadsbidrag till kommuner. Då ändringen torde innebära att förutsättningarna för sambruk av lokaler förbättras, tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag.

I propositionen föreslås ytterligare, att såsom försöksverksamhet skall tillskapas en möjlighet att med statliga bidrag stödja rekonstruktion av lokalföretag, som saknar förutsättningar att med sina ordinarie intäkter finansiera lokaldriften. För ändamålet äskas ett reservationsanslag av 300 000 kronor för nästa budgetår. I motionerna I: 619 och II: 772 har hemställts att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågakvarande förslag. Motionärerna har bl. a. anfört, att resultatet av denna bidragsgivning kan bli att staten i fortsättningen får ta på sig ansvaret för finansieringen av samlingslokaler.

Utskottet vill erinra om vad departementschefen anfört beträffande förutsättningarna för utgivande av rekonstruktionsbidrag. Av departementschefens uttalanden härom framgår att vid betalningsförsummelse förutsättningarna för återställande av lokalhuvudmannens betalningsförmåga skall prövas allsidigt. Sålunda skall i första hand prövas möjligheterna att genom en breddning av underlaget för lokalens utnyttjande öka huvudmannens intäkter. Vidare skall möjligheterna att erhålla högre statslån med stöd av gällande bestämmelser undersökas. Endast i sista hand skall möjligheten

till förnyelse av ett lokalföretag med stöd av rekonstruktionsbidrag övervägas. Av propositionen framgår vidare att en väsentlig ekonomisk prestation från vederbörande kommuns sida förutsättes för att bidrag skall beviljas. Utskottet, som utgår från att rekonstruktionsbidrag endast skall komma i fråga i sådana fall då det kan antas medföra att lokalhuvudmannens förmåga att fullgöra sina betalningar på statslånen blir återställd på längre sikt, finner ej anledning föreligga att på grundval av de farhågor motionärerna gett uttryck åt avstå från den av Kungl. Maj:t föreslagna försöksverksamheten. Utskottet tillstyrker alltså Kungl. Maj:ts förslag och avstyrker ifrågavarande motionsyrkanden.

Kungl. Maj:ts förslag innebär vidare, att den särskilda bidragsgivningen för inventarieanskaffning till allmänna samlingslokaler skall upphöra. Till den del inventariebidragen avser ungdomslokaler skall de dock kunna ersättas av bidrag från allmänna arvsfonden. Förslaget om slopande av inventariebidragen innebär ett tillgodoseende av syftet med i motionen II: 436 framställda yrkanden i ämnet. Dessa yrkanden torde därför ej påkalla någon åtgärd från riksdagens sida.

I motionerna I: 604 och II: 751 har yrkats att inventariebidragen skall bibehållas och att för nästa budgetår skall anvisas ett anslag av 400 000 kronor för ändamålet. Motionärerna har bl. a. anfört, att inventariebidragen för äldre samlingslokaler har en utomordentlig betydelse, om lokalerna skall göras någorlunda tidsenliga. Endast en mindre del av det totala antalet äldre lokaler har enligt motionärerna kunnat komma i åtnjutande av bidrag. Vidare hänvisas i motionerna till att inventariebidragens bibehållande är ett nykterhetspolitiskt intresse.

Utskottet saknar ej förståelse för motionärernas synpunkter. Såsom departementschefen anfört har emellertid ett stort antal äldre samlingslokaler kunnat rustas upp med stöd av den hittillsvarande bidragsgivningen. Det torde kunna antagas att den bidragsgivning som sålunda ägt rum har avsett lokaler, för vilka behovet av bidrag har varit mest framträdande. På grund av det anförda tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag samt avstyrker förevarande motioner.

I motionerna I: 619 och II: 772 framställda yrkanden om slopande av samlingslokalslånen räntefria stående del kan utskottet ej biträda.

Ej heller kan utskottet tillstyrka i samma motioner framförda förslag om höjning av räntesatsen å lånen.

Vad departementschefen föreslagit beträffande viss förstärkning av statens nämnds för samlingslokaler kansli tillstyrker utskottet.

Beräkningen av medelsbehovet under de olika anslagen har utskottet funnit sig kunna godtaga.

Vad departementschefen i övrigt anfört och föreslagit har ej givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,
att riksdagen må

I. beträffande ändrade grunder för räntefri stående del av samlingslokalslån med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 619 och II: 772, såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anført;

II. avslå i motionerna I: 619 och II: 772 framställt yrkande om höjning av räntesatsen för samlingslokalslån;

III. beträffande slopande av bidragen till anskaffning av inventarier för allmänna samlingslokaler med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 604 och II: 751, såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anført;

IV. beträffande rekonstruktionsbidrag för allmänna samlingslokaler godkänna vad utskottet anført;

V. beträffande grunderna för statens stöd åt allmänna samlingslokaler, såvitt de ej behandlats under I.—IV., med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och under erinran om vad utskottet anført godkänna vad i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 mars 1960 förordats;

VI. till *Statens nämnd för samlingslokaler* för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 81 000 kronor;

VII. till *Bidrag till vissa riksorganisationer för samlingslokaler* för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 30 000 kronor;

VIII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 619 och II: 772, såvitt nu är i fråga, till *Rekonstruktionsbidrag till allmänna samlingslokaler* för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor;

IX. till *Lånefonden för allmänna samlingslokaler* för budgetåret 1960/61 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 9 000 000 kronor;

X. avslå i motionerna I: 604 och II: 751 framställt förslag om anslag till bidrag till anskaffning av inventarier för allmänna samlingslokaler;

XI. besluta att motionen II: 436, såvitt nu är i fråga, icke skall föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 maj 1960

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Gillström, Birger Andersson, Pålsson, Jacobsson, Söderberg, Bertil Petersson, Ragnar Bergh, fröken Ranmark, herrar Mossberger, Bengt Gustavsson, Edström och Källqvist; samt

från a n d r a kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Staxäng, Gustafsson i Stockholm, Svensson i Stenkyrka, Karlsson i Olofström, Nilsson i Göingegården, fröken Elmén, herr Hansson i Skegrie, fru Lewén-Eliasson, herr Gustafsson i Skellefteå, fröken Vinge, herrar Gustafsson i Uddevalla och Kellgren.

Reservationer

1) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka beträffande höjning av räntesatsen för samlingslokalslån ansett att utskottet bort tillstyrka i motionerna I: 619 och II: 772 framförda yrkanden om en sådan höjning och att därför

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 11, som börjar med »Ej heller» och slutar med »å lånen», bort ha följande lydelse:

»Vad angår det i samma motioner framförda förslaget om höjning av räntesatsen å lånen vill utskottet anföra följande. Subventionsmomentet i långivningen till anordnande av allmänna samlingslokaler bör avvägas så att intäkterna av välskötta, riktigt lokaliserade och ej alltför påkostade lokalaföretag, vid upplåtelse mot hyror som föreningslivet förmår bära, normalt kan beräknas täcka kapital- och förvaltningskostnaderna. Subventionen bör ej vara så omfattande, att den lockar till alltför ambitiösa lokalprojekt med små förutsättningar att bära sig ekonomiskt. Med hänsyn härtill anser utskottet en mindre höjning av räntesatsen å lånen motiverad. I enlighet med yrkandena i förenämnda motioner synes räntesatsen för lån, som beviljas efter utgången av innevarande budgetår, böra fastställas till 5 %.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»II. med bifall till motionerna I: 619 och II: 772, såvitt nu är i fråga, besluta att amorteringsdelen av samlingslokalslån, som beviljas efter den 30 juni 1960, skall förräntas efter en räntesats av 5 %;»

2) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka beträffande rekonstruktionsbidrag för allmänna samlingslokaler ansett att utskottet bort avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag och att därför

dels det stycke i utskottets yttrande, som på s. 10 börjar med »Utskottet vill» och på s. 11 slutar med »ifrågavarande motionsyrkanden», bort ha följande lydelse:

»Utskottet anser liksom departementschefen, att förutsättningarna för en hållbar rekonstruktion av företag som driver samlingslokaler, för vilka intäkterna av driften ej räcker till för att täcka driftkostnaderna, bör prövas allsidigt. I första hand bör företaget självt pröva möjligheterna att bredda underlaget för lokalens utnyttjande för att därigenom öka intäkterna. I sista hand bör s. k. saneringslån kunna komma i fråga. Däremot har utskottet ej ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag att direkta subventioner i form av rekonstruktionsbidrag skall tillskjutas från statens sida för att bringa lokalföretaget på fötter. Enligt utskottets mening innebär en dylik bidragsgivning endast, att staten ökar sina redan betydande risker för förlust på ifrågavarande statliga stödverksamhet. Utskottet avstyrker därför Kungl. Maj:ts förslag.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»IV. avslå Kungl. Maj:ts förslag om rekonstruktionsbidrag för allmänna samlingslokaler;»

3) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 11, som börjar med »Vad departementschefen» och slutar med »särskilt uttalande», bort ha följande lydelse:

»Vad departementschefen i övrigt anfört och föreslagit har utskottet i allt väsentligt funnit sig kunna godtaga. Utskottet vill emellertid fästa uppmärksamheten på departementschefens uttalande angående säkerheten för beviljade samlingslokalslån. Av detta uttalande synes framgå, att Kungl. Maj:t vid lånens beviljande skall kunna ställa sådana villkor, som innebär att kommunerna nödgas engagera sig ekonomiskt för lokalföretaget. Utskottet finner det mindre tillfredsställande att staten i en stödgivning, som ej riktar sig direkt till kommunerna, kräver ekonomiska prestationer av dessa. Utskottet delar visserligen uppfattningen att man i många fall bör kunna förvänta sig kommunala insatser vid anordnandet av allmänna samlingslokaler. Sådana insatser har också förekommit i stor och, såsom framgår av propositionen, ökande omfattning. Utskottet vill emellertid som sin uppfattning framhålla, att ekonomisk medverkan från kommunernas sida vid samlingslokalbyggandet liksom hittills bör vara alltigenom frivillig och att några villkor om sådan medverkan ej bör knytas till besluten om de statliga lånen.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»V. beträffande grunderna för statens stöd åt allmänna samlingslokaler, såvitt de ej behandlats under I.—IV., godkänna vad utskottet anfört;»

4) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka beträffande anslag till rekonstruktionsbidrag för allmänna samlingslokaler, under förutsättning av bifall till den med 2) betecknade reservationen, ansett att utskottet bort avslå Kungl. Maj:ts förslag och att därför

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 11, som börjar med »Beräkningen av» och slutar med »kunna godtaga», bort ha följande lydelse:

»Av vad utskottet i det föregående anfört framgår att något anslag till rekonstruktionsbidrag ej bör anvisas. Beräkningen av medelsbehovet under övriga anslag har utskottet funnit sig kunna godtaga.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»VIII. med bifall till motionerna I: 619 och II: 772, såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1960/61 till Rekonstruktionsbidrag till allmänna samlingslokaler;»